

Феномен нечитання як чинник виникнення стереотипів у медіагалузі (на прикладі творчості маркіза де Сада)

Йдеться про виникнення стереотипів у медіагалузі на прикладі феномена нечитання таких стереотипізованих авторів, як маркіз де Сад. Автор пояснює причини виникнення стереотипів у літературі, а також подає рекомендації медіапрацівникам для боротьби з цими стереотипами.

Ключові слова: стереотипізація, де Сад, література, журналіст.

Виникнення стереотипів у сучасній медіагалузі є дуже важливою проблемою, яка з часом стає дедалі складнішою для опрацювання. Міфи та стереотипи відіграють основну роль при створенні матеріалів. Стереотипи світової літератури формувалися роками і є доволі сталими. Розвінчувати їх треба обережно і відповідально. Одним із таких стереотипів є письменник маркіз де Сад. Це один із небагатьох випадків, коли не лише один твір став стереотипізованим, а сам автор став стереотипом.

Актуальність цієї роботи полягає в потребі розвінчання роками підтримуваних стереотипів. Приз де Сада за продовження і наслідування його стилю отримують твори, які не мають нічого спільного з де Садом. Після прочитання подібних творів (у більшості випадків популярної літератури, наприклад, «50 відтінків сірого») читачі впевнені, що стилі авторів схожі. Формується думка: «Якщо мені не сподобався цей автор, то де Сад точно не сподобається». Таким чином виникають стереотипи.

Новизна роботи полягає в тому, що дослідники медіагалузі відходять від творчості і спираються переважно на теоретичні знання. Власне з журналістики намагаються зробити науку, що виключає наявність у ній творчості і, як наслідок, аналізу художньої літератури, яка є дуже важливою для формування світогляду людини, кінематографу та музики. Існує невелика кількість наукових робіт із соціальних комунікацій, що базуються на аналізі художньої літератури.

Останнім часом люди читають більшість літературних творів за рекомендаціями. Маркіза де Сада не читають через кілька причин:

- ✓ Знайомим або друзям не сподобалося, тому я не читатиму.
- ✓ Я боюся прочитати там «брудні подробиці» (частково виправданий стереотип).
- ✓ Я прочитаю «послідовників» де Сада, і його стиль стане для мене зрозумілим.

З огляду на перераховані причини можна зробити висновок, що «садизм» є сформованим стереотипом на основі творчості одного загальновідомого письменника. Таким чином, метою дослідження є пояснення виникнення стереотипів у медіагалузі феноменом нечитання на прикладі творчості маркіза де Сада.

Основними завданнями цієї роботи є:

- 1) пояснити феномен нечитання;
- 2) розкрити термін «садизм» і з'ясувати джерела його виникнення;
- 3) пояснити виникнення стереотипів феноменом нечитання;
- 4) пояснити важливість знання першоджерел для формування світогляду людини та розвінчування стереотипів;
- 5) з'ясувати роль інтерпретації першоджерел у кінематографі при виникненні стереотипів.

Під час написання роботи були використані такі методи: аналіз художньої літератури (першоджерела – творів маркіза де Сада), аналіз художніх фільмів за творами де Сада, моніторинг соціальних мереж на наявність присвячених авторові спільнот.

З появою великої кількості соціальних мереж і розвитком кліпової культури читачі перестали сприймати великі тексти. Вперше поняття «кліпової культури» було введено Е. Тоффлером [1]. Основний його сенс полягає в миттєвому сприйнятті якогось об'єкта, наприклад, зображень, без цілісного уявлення про отриману інформацію.

Найпопулярнішими стають романи, які екранізують. Таким чином, останнім часом набули популярності такі романи, як «Анна Кареніна», «Сутінки», «50 відтінків сірого». Свого часу таким чином роман Брема Стокера «Дракула» став популярним завдяки фільму Френсіса Форда Копола «Дракула Брема Стокера». Чак Паланік набув популярності саме завдяки екранізації його роману «Бійцівський клуб» у 1999 р.

Перераховане вище доводить, що людей цікавить насамперед зображення. Якісні фільми змушують глядачів купувати книги, за мотивами яких їх зняли. Із творами маркіза де Сада все набагато складніше. Фільми за його книгами зняті настільки неякісно, що відштовхують читача від першоджерела.

Без знання першоджерел неможливо формувати своє ставлення до творчості автора. Але кліпова культура дозволяє сприймати реальність лише частково, без акцентуації на деталях.

Важливо, що поняття «садизм» вперше з'явилося в праці німецького психіатра Р. фон Крафт-Ебінга «Psychopathia sexualis» (1886) [2]. Прізвисько маркіза де Сада було використане через велику кількість сексуальних девіацій, описаних у його творах. Садист – людина, яка отримує задоволення від страждань інших людей. Більшість насильницьких дій стали називали садистськими. Не здивує той факт, якщо виявиться, що автор статті не читав творів маркіза де Сада – він просто оперує стереотипом.

Стереотипи світової літератури є доволі сталими та важкими для розвінчування. Ускладнює процес той факт, що люди не читають або не хочуть читати деяких авторів принципово. Людину переконують у тому, що їй слід і не слід читати, авторитетні для неї знайомі, друзі, батьки. Таким чином, великі пласти літератури залишаються непрочитаними і стереотипізованими.

Стереотипізація відомих авторів світової літератури впливає на створення журналістських матеріалів. Існує певна кількість літературних творів, які мусить прочитати кожна людина. Зазвичай авторитетні журнали подають ці романи списками по 25, 50, 100 або 1000 книг, які потрібно прочитати до певного етапу свого життя. У такі списки потрапили романи маркіза де Сада «Жюстіна» і «120 днів Содому». Маркіз де Сад – це величезна частина французької літератури, яку мусить знати кожен медіапрацівник.

Для того, щоб зрозуміти причину того, що «садизм» назвали на честь маркіза де Сада, дуже важливо знати першоджерела. У передмові до роману «Філософія в будуарі» російський перекладач і викладач зарубіжної літератури Іван Карабутенко пояснив [3], що маркізу «належать книги винні та книги невинні. Винні – ті, що «непристойною» лексикою дефлорують непідготовленого видавця і непідготовленого читача. Безневинні – ті, що шокують видавців і читачів парадоксами і максимами, але для друку і прочитання прийнятні, зважаючи на відсутність «недрукованих» слів». Іван Карабутенко належить до перекладачів, які прагнуть максимально зберегти оригінальну версію твору. Він згадує про те, що ненормативна лексика також є частиною твору й її не можна оминати при перекладі.

Карабутенко виділяє деяких авторів як послідовників маркіза де Сада. У XVIII ст. – це Ретіф де ля Бретон та його «Антіжюстіна»; у XIX ст. – Альфред де Мюсе «Гаміані», Поль Верлен «Жінки», Теофіль Гот'є «Лист Президентці»; у XX ст. Гійом Аполлінер видав вибране де Сада з передмовою та коментарями, Генрі Міллер «Тропіки», «Плексус», «Сексус», П'єр Гійота «Едем, едем, едем», Жорж Батай «Історія ока» (під псевдонімом Лорд Ош), «Мадам Едварда» (під псевдонімом П'єр Анжелік), Стів Массон «Важкі... повільні», Бер-

нар Ноель «Замок Таємної Вечері», Жільбер Лелі «Життя маркіза де Сада».

Варто зазначити, що є цікаве видання [4], в якому вміщений лише уривок з роману «Філософія в будуарі». Досі невідомо, хто був автором роману «Тереза-філософ», який теж міститься у цьому виданні. Дослідники творчості де Сада доводять, що роман не міг належати перу письменника, оскільки на момент написання йому було 8 років. У вищезгаданому виданні надрукований найцензурніший уривок-трактат «Французи, ще одне зусилля, якщо ви хочете бути республіканцями».

Маркіз де Сад у своєму романі «Жюстіна» [5] пише про двох сестер – Жюльєту та Жюстіну. Батьки виховували їх у суворості. Дівчата все мали, здобули релігійну освіту у монастирі. Але після смерті батьків цей монастир буквально вигнав їх із грошима 100 екю кожній. Сестри отримали свободу. Жюльєта вже мала свої плани: «...легковажна, найвищою мірою чарівна, зла, підступна і молодша з сестер, відчула лише радість від того, що покидає темницю...» Але роман про Жюстіну, наївну дівчинку 15 років, яка не уявляла життя поза монастирем.

Тепер звернемося до фільму Хесуса Франко 1969 р. [6] («Жюстіна маркіза де Сада»). І книга, і фільм розповідають нам, що шляхи Жюльєти та Жюстіни розійшлися за порогом монастиря. Хесус Франко вирішив залишити нам Жюльєту та її сексуальні пригоди. Якщо він прагнув досягти максимальної контрастності, в нього не вийшло.

Мадам Дерош, в якій квартирувала Жюстіна, заробляла тим, що зводила чоловіків з красунями. Назвемо це елітною проституцією, бо жінки не мали постійно жити в публічних домах. А це були жінки різних статусів, жінки багаті та бідні, заміжні та самотні. І тут до рук мадам Дерош потрапило абсолютно невинне створіння. Перша «зустріч» Жюстіни із старим чоловіком (Дюбуром) відбулася, коли вона навіть не підозрювала, чого від неї вимагають. Після «невдалої» зустрічі решту грошей у Жюстіни вкрали.

«Жюстіна» – це роман про зіпсованість людської душі [7]. Іспанський режисер мав власне бачення цнотливості. Йому треба було показати незахищеність, неприлаштованість дівчини до дорослого життя, її абсолютну наївність і довіру до людей, яких вона зустрічала. Але на головну роль була обрана Роміна Пауер і де Садівська Жюстіна перетворилася на розбещену жінку.

Фільм Хесуса Франко – це спроба показати всі збочення, описані де Садом. У режисера немає основної ідеї, як і у фільмі Паоло Пазоліні «Сало, або 120 днів Содому» [8].

У вересні 2012 р. в Південній Кореї роман Маркіза де Сада «120 днів Содому» був заборонений [9]. За словами представника Державної комісії з видавничої етики Чан Тхак Хвана, значна частина

книги найвищою мірою непристойна і жорстока, в ній згадуються акти садизму, інцест, скотоложе-ство і некрофілія.

Заборона «120 днів Содому» в Південній Кореї стала першою з 2008 р., накладеною на книгу комісією з видавничої етики. Переклад роману корейською мовою з'явився в місцевих книжкових магазинах у серпні 2012 р.

Головний редактор «Dongsuh Press» Лі Юн зауважив, що книга де Сада не про поширення порнографії і насильства. Вона висміює і критикує темний бік людської природи, яка ховається за подібними діями. Пізніше заборона була знята, оскільки комісія «перечитала» роман.

Висновки. Медіапрацівники як читачі ставляться до літератури як до чогось неважливого, того, що не відіграє ролі у формуванні їхнього власного світогляду та світогляду їхньої аудиторії. Журналісти спираються на власну думку при створенні матеріалів та оперують поняттями, про які не мають жодного уявлення. Ставлення до творчості де Сада, як до опису сексуальних девіацій, поширюється завдяки вживанню таких слів, як садизм, садист, збочення, садистські вчинки, садомазохізм тощо. Автори журналістських матеріалів не згадують про те, що маркіз де Сад був філософом і ідеологом лібертинажу (вільного, гедоністичного способу життя). Уривок «Французи, ще одне зусилля, якщо ви хочете бути республіканцями» – це філософський трактат без опису сексуальних девіацій. Цей уривок можна назвати «де Садом без де Сада». Тому саме він був надрукований у радянському виданні творів автора. Роман «Жюстіна», надрукований видавництвом «АСТ», є неповною версією роману. Повна версія була надрукована 1992 р. після розпаду Радянського Союзу.

Варто зазначити, що про найбільш цензурний і філософський роман де Сада знають лише знавці

його творчості. «Аліна і Валькур» був виданий у 2000 р. невеликим тиражем 5000 прим. Зараз його неможливо знайти.

Фільми, створені за романами автора, є інтерпретацією однієї людини – режисера – і не можуть дати повного уявлення про творчість письменника.

Медіапрацівникам слід мати власну думку. Для цього треба прочитати два-три твори де Сада. Лише за такої умови людина зможе зрозуміти, навіщо автор використовував опис сексуальних девіацій і якого ефекту хотів досягти.

Журналіст, який прочитав по два-три твори відомих світових авторів, зможе уникнути підтримування стереотипів і маніпулювання свідомістю аудиторії.

1. *Тоффлер Э.* Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 1999. – 664 с.

2. *Krafft-Ebing R. F., von.* Psychopathia Sexualis / Richard Freiherr Krafft-Ebing. – Bloat Books, 1999.

3. *Маркиз де Сад.* Философия в будуаре / Маркиз де Сад. – М. : Проминформо, 1992. – 224 с.

4. *Маркиз де Сад.* Философия в будуаре. Терза-философ / Маркиз де Сад. – М. : РИА «ИСТ-ВЕСТ» ; Московский рабочий, 1991. – 288 с.

5. *Маркиз де Сад.* Жюстина, или Несчастья добродетели : [роман] / Маркиз де Сад. – М. : АСТ, 2008. – 381 с.

6. *Жюстина* маркиза Де Сада [Електронний ресурс] // КиноПоиск найди своё кино! – URL: <http://www.kinopoisk.ru/film/57190>.

7. *Соколова К.* І хто тут збоченець?.. [Електронний ресурс] // mow.fm. – URL: <http://desade.mow.fm/blog/uk/3414-i-khto-tut-zbochenec>.

8. *Сало, или 120 дней Содомы* [Електронний ресурс] // КиноПоиск найди своё кино! – URL: <http://www.kinopoisk.ru/film/39864>.

9. *Соколова К.* Ця непередбачувана Корея... [Електронний ресурс] // mow.fm. – URL: <http://desade.mow.fm/blog/uk/3407-cya-neperedbachuvana-koreja>.

Подано до редакції 28. 10. 2014 р.

Sokolova Kateryna

Phenomenon of non-reading as a factor of stereotyping in media industry (the works of Marquis de Sade)

The article deals with stereotyping in media industry as a result of the phenomenon of non-reading of such stereotyped authors as Marquis de Sade. The author explains the causes of stereotyping in literature and provides the recommendations for media workers to control these stereotypes.

Keywords: stereotypization, de Sade, literature, journalist.

Соколова Е. А.

Феномен нечтения как фактор возникновения стереотипов в медиаотрасли (на примере творчества маркиза де Сада)

В статье речь идет о возникновении стереотипов в медиаотрасли на примере феномена нечтения таких стереотипизированных авторов, как маркиз де Сад. Автор объясняет причины возникновения стереотипов в литературе, а также дает рекомендации медиароботникам для борьбы с этими стереотипами.

Ключевые слова: стереотипизация, де Сад, литература, журналист.

